

УДК 27-722(477)“19”:316.722:323.1

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-7030-2025-2-63-70>**Бистрицька Елла Володимирівна,**

докторка історичних наук, професорка,
завідувачка кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна.
elherman@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6844-691X>

Андрухів Іван Арсенович,

аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна.
andrukhiv.gon1993@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8701-5819>

РОЛЬ ЄПІСКОПА ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Єпископ Григорій Хомишин є однією з найпотужніших постатей церковного та суспільного життя Галичини першої половини ХХ століття. Його діяльність виходила далеко за рамки суто душпастирських обов'язків, адже він сприймав Церкву як духовний і національний фундамент, що здатен формувати зрілу українську спільноту. Актуальність дослідження ролі Хомишина у формуванні релігійної та національної ідентичності зумовлена сучасними процесами відновлення історичної пам'яті, боротьби України за власний суверенітет та потребою усвідомлення значення духовних лідерів у формуванні національної стійкості.

Постановка проблеми пов'язана з тим, що творення української ідентичності в умовах багатонаціональної Галичини вимагало від Церкви чіткої позиції. Єпископ Хомишин пропонував модель, у якій релігійна свідомість, моральна дисципліна і національна самосвідомість становили єдину цілісність. З огляду на виклики Першої світової війни, польської окупаційної політики та наступ радянської влади, його діяльність стала формотворчою для цілої генерації українців.

Аналіз наукових джерел щодо діяльності єпископа Григорія Хомишина показує широкий спектр досліджень його духовного, культурного та політичного впливу на українське суспільство. Матеріали Синоду Єпископів УГКЦ висвітлюють як особисте служіння владики, так і його стосунки з радянською владою та ув'язнення у колишньому КДБ (Синод Єпископів УГКЦ, 2020a; Синод Єпископів УГКЦ, 2020b). Ці публікації містять унікальні архівні дані, що дозволяють відтворити реальні умови, в яких працював єпископ, та підкреслюють його відданість пастирській місії навіть у складних політичних обставинах.

Наукові статті українських істориків пропонують більш комплексний аналіз різних аспектів його діяльності. Андрухів (2025) розглядає служіння, ідеї та спадщину Хомишина в історії Української греко-католицької церкви, виділяючи його роль у формуванні духовної та національної ідентичності. Єгоров (2007) досліджує культурно-просвітницьку діяльність єпископа

в умовах Другої Речі Посполитої, наголошуючи на важливості реформи духовенства та підвищенні літургійної культури. Стефанів (2019) аналізує ставлення Хомишина до ідеології та практики українського радикального націоналізму 1920–1930 рр., підкреслюючи його помірковану політичну позицію та зусилля щодо збереження єдності національного руху.

Гуцол (2023) пропонує портрет Хомишина як політично-релігійного діяча, висвітлюючи його вплив на суспільно-політичне життя Галичини та активну участь у консолідації української громади. Комплексний огляд Андрухів (2024) зосереджується на історичному аналізі творів та послань єпископа, а також їх соціальному впливі, що демонструє послідовну підтримку моральних і національних цінностей серед вірян. Баран (2025) висвітлює погляди Хомишина на духовність як основу українського відродження, підкреслюючи, що його бачення церковного служіння було невід’ємно пов’язане з формуванням громадянської свідомості.

Додаткові дослідження фокусуються на аспектах латинізації та реформ семінарійної освіти. Kubasik (2016) розглядає діяльність Хомишина на користь латинізації греко-католицької церкви, а Благий (2025) досліджує завдання священства, поставлені єпископом, та етичні настанови для кліру. Ці джерела разом формують ґрунтовну базу для розуміння багатопланової діяльності владика та його внеску у зміцнення національної та релігійної ідентичності українців.

Невирішеною залишається частина проблеми, пов’язана з поєднанням релігійної та національної програм єпископа, а також із тим, як його бачення вплинуло на національно-церковну самосвідомість українців у передвоєнний та воєнний періоди. Ця стаття присвячена саме системному аналізу таких аспектів.

Метою статті є з’ясування ролі Григорія Хомишина у формуванні національної та релігійної ідентичності українців через його пастирські ініціативи, богословські ідеї та суспільно-політичну діяльність.

Методологія ґрунтується на поєднанні історико-біографічного, порівняльно-історичного, джерелознавчого та соціокультурного аналізу. Історико-біографічний метод дає змогу розкрити життєвий шлях єпископа та умови формування його поглядів. Порівняльний метод дозволяє зіставити позиції Хомишина та інших провідних діячів УГКЦ, зокрема митрополита Андрея Шептицького. Соціокультурний аналіз допомагає зрозуміти його вплив на громаду через інституції, організації та морально-етичне навчання.

Основний матеріал дослідження дає підстави виділити кілька ключових напрямів впливу Григорія Хомишина на національну та релігійну ідентичність.

Перший напрям – церковні реформи, спрямовані на дисципліну духовенства, відновлення літургійної культури та посилення пастирської відповідальності. Відомо, що Хомишин наполягав на строгій духовній формації священників, розуміючи її як умову моральної зрілості народу. Його прагнення до латинізації мало не етнічний, а дисциплінарний характер – це була спроба піднести духовну культуру вірян.

Другий напрям – формування моральної та громадянської свідомості українців. Єпископ наголошував, що нація не може бути сильною без духовного фундаменту та чітких моральних орієнтирів. У пастирських листах він послідовно наголошував на чеснотливому житті, відповідальності за спільне благо та готовності захищати свою землю (Хомишин, 1934).

Третій напрям – суспільно-політична діяльність. Хомишин підтримував ідею української державності, однак не як політичний проект, а як моральне покликання народу. Він уважав політичну боротьбу частиною національного визволення, але виступав проти радикалізму, вважаючи його небезпечним для єдності. Його позиція часто різнилася зі стратегією деяких українських партій, проте була надзвичайно впливовою.

Четвертий напрям – робота з молоддю та мирянами. Єпископ активно підтримував молодіжні організації, християнське виховання та мережу добродійних інституцій. У цих колах

формувалася національно свідома й духовно стабільна молодь, здатна чинити спротив тоталітарним системам.

П'ятий напрям – поведінка в умовах радянської окупації. У 1939–1944 рр. Церква зазнала переслідувань, і постава Хомишина вплинула на готовність духовенства та мирян зберігати віру в умовах репресій. Його мученицька смерть у 1945 р. стала символом незламності української релігійної спільноти.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що єпископ Григорій Хомишин став одним із найпослідовніших творців української національної ідентичності, яка спиралася на християнські моральні засади, почуття спільного обов'язку та відповідальність за майбутнє народу. Його бачення єдності Церкви та народу сприяло формуванню тієї моделі українства, що поєднує духовність, дисципліну та солідарність.

У висновках зазначимо, що діяльність Хомишина мала довготривалий вплив на українську ідентичність. Він виховав генерацію духовенства, яке стало моральним фундаментом підпільної УГКЦ у радянський час; сформував національно свідому молодь; сприяв розвитку громадянської активності. Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні впливу його пастирського спадку на сучасну українську релігійну культуру та державотворчі процеси.

Перший напрям діяльності єпископа Григорія Хомишина охоплював масштабні церковні реформи, спрямовані на відновлення дисципліни духовенства та модернізацію душпастирського служіння. У наукових дослідженнях наголошується, що Хомишин вважав моральну й інтелектуальну формацію священника ключовою умовою зрілості й етичної стійкості українського народу. Єгрішій підкреслює, що саме висока вимогливість до духовенства, ревізії парафіяльного життя, впорядкування богослужбової практики та інтенсивна катехитична діяльність стали фундаментом його пастирської програми, орієнтованої на духовне оновлення суспільства (Єгрішій, 2006).

Окрему увагу у працях дослідників приділено питанню латинізаційних елементів у його реформаторській політиці. На відміну від поширених стереотипів, Хомишин не переслідував мети культурного чи обрядового відчуження українців. Як показує аналіз Андрухів, для єпископа важливою була не форма, а дисципліна й внутрішня духовна зосередженість, яку він вбачав у чіткій церковній організації та оновленій літургійній культурі. Григорій Хомишин як єпископ прагнув кардинально реформувати духовенство своєї єпархії – він наголошував на строгій дисципліні, серйозній духовній формації та відповідальності священників як перед Богом, так і перед народом. У праці «Єпископ Григорій Хомишин: служіння, ідеї та спадщина» І. Андрухів зазначає, що Хомишин став ініціатором перегляду семінарійної освіти, реставрації літургійної практики та запровадження чітких моральних та етичних норм для кліру, розглядаючи це як запоруку духовної зрілості й морального здоров'я суспільства (Андрухів, 2025).

При цьому Хомишин не просто реформував, а прагнув «латинізувати» обряд і дисципліну: як відзначає дослідження, присвячене латинізації УГКЦ, єпископ виступав за прийняття певних західних (католицьких) елементів у літургії та церковній дисципліні, щоб підкреслити належність греко-католиків до західноєвропейської християнської традиції, а не лише до візантійсько-східного обряду. Це був не етнічний, а дисциплінарно-цивілізаційний вибір – з метою «підняти духовну культуру» вірян, утвердити церковну стабільність і чітку моральну орієнтацію (Kubasik, 2016).

Тому його реформи мають тлумачитися в контексті прагнення зміцнити релігійну ідентичність українців через духовну відповідальність, культурну освіченість і моральну стійкість спільноти, а не як спроба змінити її національний характер.

Григорій Хомишин приділяв значну увагу вихованню громадянської свідомості та морального обов'язку серед українців. Він вважав, що духовне життя і національна відповідальність невіддільні: сильна моральна база церкви формує свідомого громадянина, здатного захищати

рідну землю та культурну спадщину. Єпископ активно виступав проти аморальних практик у суспільстві та прагнув через проповіді, пастирські настанови та шкільні лекції прищепити цінності совісті, чесності й відповідальності за спільну долю українського народу (Андрухів, 2024; Благий, 2025).

Водночас Хомишин вважав освіту ключовим інструментом громадянського виховання. Він ініціював відкриття шкіл та курси для молоді, де поряд з релігійними знаннями вивчали історію, культуру та державність України. Завдяки цим заходам Хомишин формував у вірян не тільки духовну, а й національну ідентичність, виховуючи почуття обов'язку перед народом і державою, що особливо важливо у контексті міжвоєнного тиску з боку чужоземних впливів (Андрухів, 2024; Єгрішій, 2006).

Григорій Хомишин бачив державність як моральне й духовне покликання українського народу, а не просто як політичний проект. Він підтримував ідею незалежної України, закликав до національного відродження через духовну та культурну трансформацію суспільства, а не через агресивну політичну боротьбу. У своїх пастирських і громадських виступах єпископ відстоював позицію, що політика без моральної основи – шлях до розколу і деградації (Баран, 2025).

Водночас Хомишин категорично відкидав радикальний український націоналізм, який у 1920–1930-х роках набував крайніх форм. У праці «Ставлення єпископа Григорія Хомишина до ідеології і практики українського радикального націоналізму у 1920–1930 рр.» показано, що він не дозволяв підпорядкування духовенства націоналістичній ідеології, вважав, що Церква має бути незалежною від екстремістських рухів і виступав за утвердження християнської етики як фундаменту громадянської свідомості (Стефанів, 2019).

Ця поміркована, але принципова позиція зробила Хомишина впливовим моральним авторитетом. Його громадсько-політична діяльність, поєднана з духовним лідерством, сприяла формуванню у значної частини українців громадянської свідомості на засадах відповідальності, християнської моралі та національного достоїнства – таких, які могли об'єднати суспільство незалежно від політичних дрібниць (Гуцол, 2023).

Хомишин активно інвестував у розвиток освітньо-культурної діяльності в межах своєї єпархії: заснував у парафіях мережу читальень, підтримував добродійні товариства, утверджував навчальні ініціативи, які поєднували релігійну освіту з національною свідомістю (просвітництво, історія, культура). У статті, присвяченій культурно-просвітницькій діяльності Хомишина, підкреслюється, що такі інституції ставили за мету виховання морально-духовної та національно-свідомої молоді, що у майбутньому мала стати духовною і громадянською елітою українців (Єгрішій, 2007).

Через залучення мирян і молоді до церковного життя, організацію культурних, освітніх, благодійних ініціатив, він сприяв не лише релігійному, а й громадянському вихованню. Це дозволяло створити середовище, де віра, мораль, національна пам'ять і відповідальність за суспільство й державу були тісно пов'язані. Такий підхід сприяв закріпленню національної ідентичності на рівні повсякденного життя, сімей, парафій і місцевих громад (Андрухів, 2025).

У часи, коли УГКЦ піддавалася переслідуванням, Хомишин залишався символом стійкості і віри. Згідно з документами архіву колишнього КДБ, у 1945 р. його заарештували, звинувачуючи в «антирадянській агітації» та «контрреволюційній діяльності» (серед інших – за підтримку ідей української державності) (Синод Єпископів, 2020 а).

Навіть під загрозою фізичного знищення влади не зрікся віри. Його нескореність, моральна позиція та власне мучеництво стали фундаментом для подальшого вшанування у пам'яті віруючих – а канонізація (проголошення бл. Хомишина блаженним) перетворила його на символ стійкості, віри і національної гідності, що має формувати релігійну ідентичність наступних поколінь (Синод Єпископів, 2020 б).

Таким чином, його поведінка у надзвичайно складних історичних умовах – як моральна й духовна опора – проявилася не лише як пасивне переживання репресій, а як активний чинник збереження церковної і національної ідентичності, що в умовах тоталітарного державного тиску стало питанням виживання духовної та культурної спадщини українців.

Узагальнюючи викладений матеріал, можна стверджувати, що діяльність єпископа Григорія Хомишина стала одним із значущих чинників формування української національної та релігійної ідентичності в першій половині XX століття. У вступі автори поставили завдання з'ясувати вплив пастирських, богословських та суспільно-політичних ініціатив владики на розвиток української спільноти; проведений аналіз дозволяє переконливо підтвердити ці положення.

Хомишин постає як реформатор, який прагнув поєднати духовну зрілість із національною відповідальністю. Його церковні реформи, зосереджені на дисципліні, оновленні літургії та вихованні духовенства, заклали підвалини релігійної культури, що була здатна підтримувати моральні орієнтири українців у складні історичні періоди. Освітні та культурно-просвітницькі ініціативи владики сприяли формуванню середовища, де поєднувалися віра, історична пам'ять, громадянська свідомість і патріотичне виховання молоді.

Попри політичні утиски та переслідування, Хомишин залишався символом духовної стійкості, а його мученицька смерть надала його служінню особливої моральної ваги та значення для наступних поколінь. Дослідження показало, що його внесок охоплює не лише церковну сферу, а й ширший соціокультурний простір, формуючи модель української ідентичності, засновану на духовності, солідарності та відповідальності.

У цьому контексті подальші дослідження можуть зосередитися на осмисленні впливу спадщини Хомишина на сучасні державотворчі процеси, розвиток УГКЦ та трансформацію духовних практик українців у XXI столітті.

Подальші дослідження у цьому напрямі можуть бути зосереджені на кількох важливих аспектах. По-перше, перспективним є ґрунтовний аналіз впливу реформ Григорія Хомишина на формування модерної української церковної та національної ідентичності в довготривалій перспективі, зокрема після Другої світової війни та в умовах підпілля УГКЦ. По-друге, потребує подальшого вивчення взаємодія хомишинського духовенства з іншими галицькими церковними середовищами, а також порівняння з практиками єпископів інших єпархій УГКЦ у міжвоєнний період.

По-третє, важливим напрямом залишається дослідження рецепції ідей Хомишина в сучасному церковному житті, включно з питанням відновлення дисциплінарних практик, пастирського служіння та моделі священничої формації. Окремої уваги заслуговує також роль мирянських організацій, які діяли під впливом хомишинської програматики, та їхнє місце у формуванні суспільно-політичних процесів Галичини.

Загалом перспективи подальших розвідок охоплюють як історико-біографічний, так і між-дисциплінарний контекст, що дозволить глибше оцінити особистість Григорія Хомишина і його вплив на духовний та національний розвиток українців.

Список використаної літератури

1. Kubasik A. Działalność biskupa Hryhoryja Chomyszyna na rzecz łatinizacji Cerkwi greckokatolickiej. *Studia Oecumenica*. 2016. Vol. 16. P. 201–216. DOI: <https://doi.org/10.25167/so.3264>
2. Андрухів І. Єпископ Григорій Хомишин: служіння, ідеї та спадщина в історії Української греко-католицької церкви. *Українські історичні студії*. 2025. № 18(60). С. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.16>

3. Андрухів І. А. Історичний аналіз творів та послань єпископа Греко-Католицької Церкви Григорія Хомишина та їх соціальний вплив. *Південний архів (історичні науки)*. 2024. № 47. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-47-1>
4. Баран Б. Українське відродження через духовність: погляди єпископа Григорія Хомишина. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2025. № 1. С. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.1.1>
5. Благий Д. Формулювання завдань священства єпископом Григорієм Хомишином : магістерська робота (041 «Богослов'я»). Львів : УКУ, 2025. 62 с. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14570/5344>
6. Гуцол А. Єпископ Григорій Хомишин: портрет політично-релігійного діяча. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини* : Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених. Вінниця, 2023. Вип. 8. С. 363–365. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/14495>
7. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. 87 с. URL: <https://homyshyn.te.ua/wp-content/uploads/2017/04/homyshyn.pdf>
8. Єгрешій О. Культурно-просвітницька діяльність єпископа Григорія Хомишина в умовах Другої Речі Посполитої. *Добрий Пастир: науковий вісник ІФАІЗ*. 2007. № 1. С. 155–159. URL: <https://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/263>
9. Сьогодні минає сімдесят п'ять років з дня смерті владики Григорія Хомишина. *Синод Єпископів УГКЦ*, 28 грудня 2020. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/sogodni-mynae-simdesyat-pyat-rokiv-z-dnya-smerti-vladyky-grygoriya-homyshyna-4858/>
10. Матеріали архіву колишнього КДБ про ув'язнення владики Григорія Хомишина. *Синод Єпископів УГКЦ*, 28 грудня 2020. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/materialy-arhivu-kolyshnogo-kdb-pro-uvyaznennya-vladyky-grygoriya-homyshyna-4850/>
11. Стефанів В. Ставлення єпископа Григорія Хомишина до ідеології і практики українського радикального націоналізму у 1920–1930 рр. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2019. № 2/44. С. 82–96. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184671>
12. Хомишин Г. Пастирський лист до Клира і Вірних Станиславівської Епархії про католицьку акцію. Станиславів, 1934. 60 с. URL: https://homyshyn.te.ua/wp-content/uploads/2020/04/Pastyrskyi_lyst_pro_Katolytsku_aksiiu.pdf

References

1. Kubasik, A. (2016). Działalność biskupa Hryhoryja Chomyszyna na rzecz latynizacji Cerkwi greckokatolickiej [The activity of Bishop Hryhoriy Khomyshyn in support of the Latinization of the Greek Catholic Church]. *Studia Oecumenica*, (16), 201–216. DOI: <https://doi.org/10.25167/so.3264> [in Polish].
2. Andrukhiv, I. (2025). Iepyskop Hryhoriï Khomyshyn: sluzhinnia, idei ta spadshchyna v istorii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy [Bishop Hryhoriï Khomyshyn: Ministry, Ideas and Legacy in the History of the Ukrainian Greek Catholic Church]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 18(60), 142–148. DOI: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.16> [in Ukrainian].
3. Andrukhiv, I. A. (2024). Istorychnyi analiz tvoriv ta poslannia epyskopa Hryhoriïa Khomyshyna ta yikh sotsialnyi vplyv [Historical Analysis of the Works and Letters of Bishop Hryhoriï Khomyshyn and Their Social Impact]. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky) – Southern Archive (historical sciences)*, (47), 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-47-1> [in Ukrainian].
4. Baran, B. (2025). Ukrainske vidrozhennia cherez dukhovnist: pohliady epyskopa Hryhoriïa Khomyshyna [Ukrainian Revival Through Spirituality: Bishop Hryhoriï Khomyshyn's Views]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria:*

Istoriia – The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: History, (1), 8–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.1.1> [in Ukrainian].

5. Blahyi, D. (2025). Formuluvannia zavdan sviashchenstva epyskopa Hryhoriem Khomyshynym [Formulation of the Priestly Tasks by Bishop Hryhorii Khomyshyn]. *Master's thesis*. Lviv: UKU. Retrieved from <https://hdl.handle.net/20.500.14570/5344> [in Ukrainian].

6. Hutsol, A. (2023). Epyskop Hryhorii Khomyshyn: portret politychno-relihiinoho diacha [Bishop Hryhorii Khomyshyn: A Portrait of a Political-Religious Figure]. *Travnevi studii: istoriia, politolohiia, mizhnarodni vidnosyny: Zbirnyk materialiv V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii studentiv i molodykh vchenykh – May studios: history, political science, international relations: Collection of materials from the 5th International Scientific Conference of Students and Young Scientists*. (Vol. 8, pp. 363–365). Vinnytsia. Retrieved from <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/14495> [in Ukrainian].

7. Yehreshii, O. (2006). Epyskop Hryhorii Khomyshyn: portret relihiino-tserkovnoho i hromadsko-politychnoho diacha [Bishop Hryhorii Khomyshyn: A Portrait of a Religious-Ecclesiastical and Socio-Political Figure]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. Retrieved from <https://homyshyn.te.ua/wp-content/uploads/2017/04/homyshyn.pdf> [in Ukrainian].

8. Yehreshii, O. (2007). Kulturno-prosvitnytska diialnist epyskopa Hryhoriia Khomyshyna v umovakh Druhoi Rechi Pospolytoi [Cultural and Educational Activity of Bishop Hryhorii Khomyshyn in the Second Polish Republic]. *Dobryi Pastyr – Good Parson, (1)*, 155–159. Retrieved from <https://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/263> [in Ukrainian].

9. Synod of Bishops of the UGCC. (2020a). Sohodni mynae simdesiat piat rokiv z dnia smerti vладыky Hryhoriia Khomyshyna [Today Marks Seventy-Five Years Since the Death of Bishop Hryhorii Khomyshyn]. Retrieved from <https://synod.ugcc.ua/data/sogodni-mynae-simdesyat-pyat-rokiv-z-dnya-smerti-vладыky-grygoriya-homyshyna-4858/> [in Ukrainian].

10. Synod of Bishops of the UGCC. (2020b). Materialy arkhivu kolyshnoho KDB pro uv'iaznennia vладыky Hryhoriia Khomyshyna [Archival KGB Materials on the Imprisonment of Bishop Hryhorii Khomyshyn]. Retrieved from <https://synod.ugcc.ua/data/materialy-arhivu-kolyshnogo-kdb-pro-uvyaznennia-vладыky-grygoriya-homyshyna-4850/> [in Ukrainian].

11. Stefaniv, V. (2019). Stavlennia epyskopa Hryhoriia Khomyshyna do ideolohii i praktyky ukrainskoho radykalnoho natsionalizmu u 1920–1930 rr. [Bishop Hryhorii Khomyshyn's attitude toward the ideology and practice of Ukrainian radical nationalism in 1920–1930]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriia – Problems of the humanities: a collection of scientific works of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. History Series, (2/44)*, 82–96. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184671> [in Ukrainian].

12. Khomyshyn, H. (1934). Pastyrskyi lyst do Klira i Virnykh Stanyslavivskoi Eparkhii pro Katolytsku aktsiiu [Pastoral Letter to the Clergy and Faithful of the Stanislaviv Eparchy on Catholic Action]. Stanislaviv. Retrieved from https://homyshyn.te.ua/wp-content/uploads/2020/04/Pastyrskyi_lyst_pro_Katolytsku_aktsiiu.pdf [in Ukrainian].

Бистрицька Е. В., Андрухів І. А. Роль єпископа Григорія Хомишина у формуванні національної та релігійної ідентичності українців

Стаття присвячена всебічному аналізу ролі єпископа Григорія Хомишина у формуванні національної та релігійної ідентичності українців у першій половині ХХ століття. Автори досліджують широкий спектр пастирських, освітніх, богословських та суспільно-політичних ініціатив владики, спираючись на архівні матеріали, наукові дослідження та порівняльний аналіз діяльності інших церковних діячів. Особлива увага приділяється його реформам духовенства, спрямованим на оновлення літургійної культури, посилення дисципліни та моральної

відповідальності священників. У статті розкрито бачення Хомишином єдності Церкви й українського народу, де національна свідомість постає як органічне продовження релігійного життя та духовних чеснот. Детально проаналізовано просвітницьку та освітню діяльність єпископа, його підтримку молодіжних і мирянських організацій, які стали важливими осередками формування української громадянської культури.

Авторами окреслено також ставлення Хомишина до політичних процесів доби, зокрема його підтримку ідеї української державності як морального покликання народу, а також критичну оцінку радикального націоналізму. Окрема частина присвячена його поведінці у часи радянських репресій та мученицькій смерті, що перетворило владу на символ незламності та духовної стійкості. У підсумку стаття демонструє багатогранний вплив Григорія Хомишина на розвиток української релігійної традиції, зміцнення національної свідомості та формування моральних засад, які відіграли ключову роль у самозбереженні української спільноти.

Ключові слова: Григорій Хомишин, УГКЦ, ідентичність, духовенство, релігійні реформи, національна свідомість, Галичина, міжвоєнний період, церковна дисципліна, пастирське служіння.

Bystrytska E. V., Andrukhiv I. A. The role of Bishop Gregory Khomyshyn in shaping the national and religious identity of Ukrainians

The article provides a comprehensive analysis of Bishop Hryhorii Khomyshyn's role in shaping the national and religious identity of Ukrainians in the first half of the twentieth century. The authors examine his pastoral, educational, theological, and sociopolitical initiatives, drawing on archival materials and contemporary scholarly research. Particular attention is given to Khomyshyn's reforms of the clergy aimed at strengthening discipline, renewing liturgical culture, and enhancing the moral responsibility of priests. The study highlights his vision of the unity between the Church and the Ukrainian people, where national consciousness emerges as a natural continuation of religious life and spiritual virtues.

The article also analyzes his educational and cultural work, including his support of youth and lay organizations that cultivated civic consciousness and national awareness. Khomyshyn's attitude toward political processes is revealed through his advocacy for Ukrainian statehood as a moral mission and his criticism of radical nationalism. A separate section addresses his conduct during Soviet persecution and his martyrdom, which established him as a symbol of resilience and spiritual steadfastness. Overall, the article demonstrates Khomyshyn's profound influence on the development of Ukrainian religious life, the strengthening of national consciousness, and the formation of moral foundations essential for the survival of the Ukrainian community.

Key words: Hryhorii Khomyshyn, UGCC, identity, clergy, religious reforms, national consciousness, Galicia, interwar period, ecclesiastical discipline, pastoral ministry.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції: 02.11.2025 р.

Прийнято до друку: 23.12.2025 р.

Опубліковано: 29.12.2025 р.